Ciuca, V.M. (2021). Pages of legal and moral ethnography in the work of the Bukovina Polymath founder Simeon Floria Marian, a Romanian souls' columnist on the threshold of the Great Unification: his outstanding contribution to the ideal millennium fulfillment. *The Law and its Interpretation. Collection of Scientific Articles. European Scientific e-Journal*, *5* (11), 7-36. Hlučín-Bobrovníky: "Anisiia Tomanek" OSVČ. (in Romanian)
Ciucă, V.M. (2021). Pagini de etnografie juridico-morală în opera fondatoare a bucovineanului polimat Simeon Florea Marian, cronicar al sufletelor româneşti în pragul Marii Uniri: Remarcabila lui contribuţie la înfăptuirea milenarului ideal. *The Law and its Interpretation. Collection of Scientific Articles. European Scientific e-Journal*, *5* (11), 7-36. Hlučín-Bobrovníky: "Anisiia Tomanek" OSVČ.

DOI: 10.47451/jur2021-03-002
EOI: 10.11244/jur2021-03-002

The paper is published in Crossref, Internet Archive, Google Scholar, Academic Resource Index ResearchBib, JGate, ISI, CiteFactor, ICI, eLibrary databases.

Valerius M. Ciuca
Professor, Doctor of Jurisprudence
Faculty of Jurisprudence
Alexandru Ioan Cuza University
Iasi, Romania
E-mail : valerius.m.ciuca@gmail.com

Pages of legal and moral ethnography in the work of the Bukovina Polymath founder Simeon Floria Marian, a Romanian souls' columnist on the threshold of the Great Unification: his outstanding contribution to the ideal millennium fulfillment

Abstract:
In this manner, synthesis and analysis thesis from the fragile explored field of legal ethnology, thesis "anchored in symbolic ports", such as The Royal House of Romania (King as synecdoche of Justice), such as the royal city Iaşi (Romanian normative and judicial traditions), or the municipalities Alba Iulia ('the bow and arow' in a 'centennial' socio-legal 'iconography'), Chişinău, Galaţi and Târgu Mureş. Missing from this painting is the supreme symbol of historical Bucovina, Suceava, the Citadel of Moldova, which, through it's polyhistor, Simeon Florea Marian (in his capacity recognized as "the first esthetician of the fairy tale, of this species of popular epic") contributed decisively to the resurgence of the moldavian and romanian legal-moral spirit. Today, in this voivodal framework of Suceava, I live the feeling of the closed circle, with meanings that go beyond the frontiers of simple thematic conferences. Sapiential and customary literature, popular, folkloric, oral, on Simeon Florea Marian, this venerable polyhistor of romanian culture has crystallized-forever in written and hermeneutic form marked by scientific precision, they are a fertile ground and worthy of being exploited noetically and for today's young jurists, more dedicated to jusnaturalism, perennial legal values, principles and morality, than the positive generation of ultra-formalists, legal, bordered by uncomfortable expressions of norms endowed only with text, not meaning, in the most rigid and kelsenian way with possibility. Without being an exhaustive demonstration, but only an invitation, among others, to discover the

sapiential-legal values and the jusnaturalist – moralizing, spiritual one, of the romanian popular creations, in the wider, european concert, the same thesis with apoftegmatic 'dams', sapientogene, the present paper could only play the role of palladium, as a catalyst for possible intellectual burns in the legal field.

Keywords:
Simeon Florea Marian, legal and moral ethnography, Bukovina Polymath.

Valerius M. Ciucă
Professor, Doctor in drept
Facultatea de Drept
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza"
Iaşi, România
E-mail : valerius.m.ciuca@gmail.com

Pagini de etnografie juridico-morală în opera fondatoare a bucovineanului polimat Simeon Florea Marian, cronicar al sufletelor româneşti în pragul Marii Uniri: Remarcabila lui contribuţie la înfăptuirea milenarului ideal

Pagini de etnografie juridico-morală în opera fondatoare a bucovineanului polimat Simeon Florea Marian, cronicar al sufletelor româneşti în pragul Marii Uniri. Remarcabila lui contribuţie la înfăptuirea milenarului ideal, Cluj-Napoca, in curs de apariţie

Adnotare:
În acest fel, lucrări de sinteză şi de analiză din domeniul firav explorat al etnologiei juridice, lucrări ”ancorate în porturi” simbolice, precum Casa Regală a României (Regele ca sinecdocă a Justiţiei), precum oraşul regal Iaşi (Tradiţii normative şi judiciare romanesti), sau municipiile Alba Iulia (”Arcul şi săgeata” într-o ”iconografie” socio-juridică centenară”), Chişinău, Galaţi şi Târgu Mureş. Lipsea, din acest tablou, simbolul suprem al Bucovinei istorice, Suceava, Cetatea de Scaun a Moldovei, care, prin al ei polihistor, Simeon Florea Marian (în calitatea-i recunoscută de ”prim estetician al basmului, al acestei specii a epicii populare”, a contribuit decisiv la resurgenţa spiritului juridico-moral moldovenesc şi românesc. Astăzi, în acest cadru voevodal sucevean, trăiesc sentimentul cercului închis, cu semnificaţii ce depăşesc fruntariile simplelor conferinţe tematice. Literatura sapienţială şi consuetudinară, populară, folclorică, orală, pe Simeon Florea Marian, acest venerabil polihistor al culturii româneşti a cristalizat-o pentru totdeauna în forme scriptice şi hermeneutice marcate de precizie ştiinţifică, reprezintă un teren fertil şi demn de-a fi exploatat noetic şi pentru tinerii jurişti de astăzi, mai dedicaţi jusnaturalismului, valorilor juridice perene, principiilor şi moralităţii, decât generaţia pozitiviştilor ultraformalişti, legalişti, mărginiţi de expresiile inconfortabile ale normelor dotate doar cu text, nu şi cu sens, în cel mai rigid şi kelsenian mod cu putinţă. Fără a fi o demonstraţie exhaustivă, ci doar o invitaţie, printre altele, la descoperirea valorii sapienţial-juridice şi a celei jusnaturalist-moralizatoare, spirituale, a creaţiilor populare româneşti, în concertul mai larg, european, acela al

lucrărilor cu ”îndiguiri” apoftegmatice, sapientogene, prezenta lucrare ar putea juca doar rolul de paladium, de catalizator pentru eventuale combustii intelectuale pe teren juridic.

Cuvinte cheie:
Simeon Florea Marian, etnografie juridico-morală, bucovineanului polimat.

Motto: Principes mortales, res publica aeterna
(Tacitus, 2017)

Introducere

În cursul Anului Centenar, anul de graţie 2018, am încercat să reproduc secvenţe ale gândirii socio-juridice româneşti concordante spiritului european al timpului pentru a ilustra, fie şi parţial, propensiunea acestui spirit faţă de valorile juridico-morale actuale europene. S-au adunat, în acest fel, lucrări de sinteză şi de analiză din domeniul firav explorat al etnologiei juridice, lucrări ”ancorate în porturi” simbolice, precum Casa Regală a României (Regele ca sinecdocă a Justiţiei), precum oraşul regal Iaşi (Tradiţii normative şi judiciare romanesti), sau municipiile Alba Iulia (’’Arcul şi săgeata” într-o ”iconografie” socio-juridică centenară”) [1], Chişinău (Suport scriptic al comunicării) [2], Galaţi [3] şi Târgu Mureş (Ciucă, 2017; Virtuţi şi vicii într-un libellus diffamatorius, 2017). Lipsea, din acest tablou, simbolul suprem al Bucovinei istorice, Suceava, Cetatea de Scaun a Moldovei, care, prin al ei polihistor, Simeon Florea Marian (în calitatea-i recunoscută de ”prim estetician al basmului, al acestei specii a epicii populare” (Olteanu, 2000) româneşti), a contribuit decisiv la resurgenţa spiritului juridico-moral moldovenesc şi românesc. Astăzi, în acest cadru voevodal sucevean, trăiesc sentimentul cercului închis, cu semnificaţii ce depăşesc fruntariile simplelor conferinţe tematice.

Sentimentul de cucernică plecăciune faţă de ilustrul nostru înaintaş este dublat de acela de gratitudine pentru un *spiritus loci* inconfundabil ce-a ghidat primii mei paşi ezitanţi în cariera de jurist şi de intelectual devotat cetăţii, spiritul acestui oraş care, în anii uceniciei mele de judecător, ocupa avanscena valorii benefice a gândirii juridice româneşti prin nume de rezonanţă, precum cele ale acestor judecători: Mihail. C. Ardeleanu, Paul Manoliu, Constantin Pojoga, Mircea Hâncu, Pavel Perju, Aurelian Târniceriu ş.a., pe care i-am evocat în propriu-mi *forum internum*, şi nu numai, ori de câte ori aveam nevoie de argumente vivante în privinţa valorilor juridice pe care le-am susţinut [4].

Vă întrebaţi, probabil, de ce, în aces conclav al juriştilor, evocăm opera unui preot, teolog, istoric, prim etnograf dedicat modelului inductiv, al etnografiei aplicate [5], şi polimat român. În primul rând, pentru faptul dovedit că el a dorit să facă pate din această castă particulară a noastră, a juriştilor. Apoi, pentru motivul esenţial al scoaterii la supafaţă a propensiunilor românilor din toate ţinuturile lor istorice către drept, justiţie şi moralitate, folosind stilul literar fabulatoriu şi subtilităţile metaforei, nelăsând să piară comori ale sufletului şi ale creativităţii poporului român şi răspunzând, astfel, comandamentului romantic herderian [6].

Notițe bio-bibliografice [7]

Simeon Florea Marian s-a născut la data de 1 septembrie 1847 la Ilişeştii Sucevei, părinţi fiindu-i Grigore şi Ruxanda Marian. Şase ani mai târziu, la 12 octombrie 1853, avea să se nască, la Şipotele Sucevei, judeţul Rădăuţi, un alt bucovinean de seamă, Ciprian Porumbescu, fiul lui Iraclie şi al Emiliei Porumbescu. Un prim numitor comun al lor este comuna Ilişeşti, unde ambii au copilărit şi au studiat în clasele primare aproape concomitent, sub îndrumarea aceluiaşi învăţător de mare vocaţie, Dimitrie Cernăuţean, la aşa-numita *Şcoală trivială* (populară) română, afiliată Bisericii parohiale prin grija preotului Dimitrie Bucevschi (Brădăţan, 2007) [8]. De acolo, ambii aveau să plece curând şi să-şi continue studiile în urbea Sucevei, Ciprian Porumbescu la Liceul de băieţi, *Griechisch-orientalisches Obergymnasium*) ce fusese recent edificat, în 1860, iar Simeon Florea Marian, la *Hauptschule* (edificiul de astăzi este sediul Muzeului de Ştiinţe ale Naturii din centrul municipiului).

În anul 1868, pe când Simeon avea 19 ani, un sătean din Ilişeşti îi ucide mişeleşte tatăl, dintr-o pricină de pământ. Tatăl lui era caracterizat ca ”Grigoraş al popii, gospodar de frunte al satului, om harnic, foarte ordonat şi luminat, printre puţinii care şi-au trimis copiii la învăţătură (v. Gherasim Buliga)” [9]. ”La înmormântare au fost şi mulţi colegi ai elevului Marian, s-au adunat şi oameni din împrejurimi, iar oficierea slujbei a făcut-o tatăl lui Ciprian Porumbescu, Iraclie, paroh în Stupca” [10]. În acest fel, Simeon devine ”stâlpul de sprijin” al familiei întregi. O soartă asemănătoare a avut-o, în această privinţă, un alt tânăr de seamă al neamului nostru, Alexandru Papiu Ilarian, al cărui tată, preotul greco-catolic Ioan Pop, din Budiu de Câmpie, jud. Mureş (azi, eponim al marii personalităţi paşoptiste şi unioniste, Alexandru Papiu Ilarian) a fost ucis. În acest caz din urmă, asasinii şi vinovaţii moral erau adversarii, inamicii răzbunători şi sanghinari ai tânărului nostru revoluţionar.

După absolvirea clasei a VII-a de liceu, ca elev privatist (f.f.) la Năsăud, unde s-a refugiat din pricina comportamentului scandalos, abominabil, al românofobului Franz Theil, poreclit *Scarabeus*, directorul şcolii capitale Hauptschule din Suceava (Loghin, 1996) [11], diploma sau certificatul de maturitatea (*Testimonium maturitatis*) avea s-o obţină la Beiuş, oraş transilvănean cu largi reverberaţii unioniste, oraş ce-mi aminteşte şi de maestrul meu spiritual, prof. dr. doc. Marţian Cotrău [12], născut în Fizişul Bihorului, dar care-a studiat şi la Liceul ''Vasile Vulcan'' din Beiuş, stând la Internatul Paulian al călugărilor asumpţionişti [13]. Precum Simeon Florea Marian, şi profesorul Cotrău (ce avea să ispăşească mult în temniţele comuniste...) ar fi dorit să urmeze studii juridice, dar, în cazul ambilor, condiţiile materiale s-au împotrivit. În Transilvania, ''i-a cunoscut pe tribunii Axente Sever şi Simeon Balint, dar nu a reuşit să-l cunoască pe Avram Iancu, eroul căruia i-a închinat culegerea de Poezii poporane despre Avram Iancu (1900)'' [11, p. 9]

Desăvârşirea studiilor se petrece la Cernăuţi, la Facultatea de Teologie, iar din al treilea deceniu de viaţă, în tânărul preot polihistor şi savant se trezesc etnograful (fondatorul etnografiei româneşti), poetul, profesorul foarte bun pedagog, botanistul şi ornitologul, politologul literat (''sufletul'' *Revistei politice* sucevene), istoricul şi umanistul salvator de patrimoniu cultural naţional.

În anul 1869, odată cu ''debutul său editorial cu volumul *Poesii poporale din Bucovina – Balade române culese și corese*'' [9], publicat la Botoşani, creează, într-un grup de fodatori, *Societatea Literară a Junimii Studioase*, urmând, astfel, curentul de redeşteptare a conştiinţei naţionale în rândul tinerilor, prin intermediul literaturii şi artei, după modelul deja consacrat în Principatele Române şi apoi în Regatul României, dar şi după modelul cenaclier foarte apreciat de Alexandru Papiu Ilarian, în Transilvania, mai ales, la Sibiu şi la Braşov (Societatea *ASTRA*, bunăoară). În cam acelaşi ''vad'' cultural, în anul 1887, Simeon Florea Marian ''a fost printre fondatorii *Clubului Român* din Suceava, organizat după modelul *Casinei Germane*, unde se reuneau intelectualii grupaţi în jurul ''Revistei politice'', cu scopul ''de-a întreţine un cabinet de lectură şi a forma un centru de întâlnire şi petrecere pentru membrii săi'', de a deschide ''secţiuni pentru cultivarea cântării vocale şi instrumentale, cum şi a altor ramuri de petrecere socială, prelegeri literare şi conferinţe ştiinţifice.'' (Brădăţan, 2017; Bumbac, 1906) Activitatea aceasta, precum şi participarea ca membru al Societăţii ''Junimea'' din Iaşi (1895), ''România Jună'' din Viena (1905), al Societăţii ''Dacia'' (1906), al Societăţii ''Şcoala Română'' din Suceava, etc. i-au atras

duşmănii şi intrigi, cabale, ostilităţi din partea autorităţilor austriece [11, p. 9]. Acest model avea să se perpetueze şi-n Basarabia, chiar până la căderea comunismului.

Opera acestui dascăl (profesor de liceu la Gimnaziul Ortodox-Oriental (Nestor, 2000) [14]) este impresionantă [15], cu a sa capodoperă, ”Trilogia vieţii” (*Naşterea la români, Nunta la români, Înmormântarea la români*) (Marian, 1995), urmată de cele trei volume de *Sărbători la români (Cârnilegile, Păresimile, Cincizecimea)* (Marian, 2015), într-un cuvânt, patriotul care, în acest mod, a binemeritat titlul de academician în Academia Română. A meritat din plin după discursul său de recepţie, intitulat *Chromatica poporului român*, laudele din discursul de răspuns, ce i-au fost adresate de marele enciclopedist român (urmaş natural al lui Dimitrie Cantemir şi simbolic reper, deschizător de drumuri pentru Mihai Eminescu [16], foarte ataşat, de altfel, de Suceava şi de istoria sa bogată şi nobilă, voevodală (Jucan, 1999) [17], dar şi pentru Mircea Eliade), nimeni altul decât Bogdan Petriceicu Haşdeu: ”Aducându-te aici, Academia Română umple un gol ce se simţea în rândurile noastre. Avem istorici, naturalişti, filologi, matematicieni, economişti, poeţi, publicişti, un buchet modest din câte s-au putut culege din tânăra grădină a neamului românesc, dar un etnograf în adevăratul sens al cuvântului, care să fi pătruns în toate unghiuleţele, fie cât de ascunse, din traiul, din cugetul, din simţul poporului român, ne lipsea până acum. Acest etnograf, dă-mi voie a ţi-o spune, june şi distins coleg, singurul etnograf român, deocamdată, eşti tu.” (Haşdeu, 1882) În sfârşit, a meritat cu prisosinţă onorurile, premiile şi aprecierile unanime ale contemporanilor săi, români şi străini (între care, străluceşte distincţia cu Ordinul ”Coroana României”, în grad de ofiţer, cu ”medalia jubiliară” acordate de Regele Carol I în anul 1904). De l-am fi putut colinda, în acele vremuri romantice, i-am fi transmis şi noi urarea de ”Sănătate şi putere, pentru binele neamului nostru românesc şi pentru spiritul bun, european, preacuvioase părinte-profesor Simeon Florea Marian! *Lerului Doamne, Ler*!” (Cojocaru, 2001) [18].

Dintre multele scrieri cu caracter de necrolog, de oraţie funebră, după moartea sa din 1907, pe care un cercetător român, doamna Dr. Aura Brădăţan le-a cules, ca parte esenţială pentru pasiunea-i de-o viaţă şi anume salvarea memoriei acestui magnific polihistor, polimat, poligraf noi vom reţine aici, cu rol pur simbolic, două:

– ”Academia pierde un membru de frunte, iar neamul românesc nu numai un vrednic păstor şi apostol luminat al poporului, ci şi un cărturar şi scriitor iscusit, care şi-a închinat partea cea mai mare de viaţă înălţării naţionale.” (Preşedintele Academiei Române, Ioan Lazăr Kalinderu, 1907)

– ” Etnograful depune mare zel în a aduna tot ce se tipărise până la el, privitor la temele tratate, şi mai cu seamă menţine un suştin contact cu foştii elevi, ajunşi unii din ei învăţători ori preoţi în sat, cu prieteni din toate unghiurile ţării şi chiar cu cercetători de peste hotare. Suceava, în felul acesta, devine un centru de mare însufleţire ştiinţifică, promovată de un singur om. Ceea ce astăzi fac institute cu zeci de cercetători, Marian, în condiţii materiale foarte modeste, a realizat singur o operă grandioasă.” (Vrabie, 1968)

Adaug la acestea, cuvintele cu valoare de ferpar sau, mai bine, de oraţie funebră, scrise de marele istoric Nicolae Iorga: ”Şi să nu uităm încercarea lui (a lui S. F. Marian, n.m.) de a da Bucovinei o cetire culturală, în care să se amestece totuşi şi discuţia realităţilor politice, să nu uităm ”Revista politică” din Suceava, care a trăit mai puţină vreme de cum merita, şi cele câteva scrieri istorice ale lui. / Printre tinerii din Bucovina văd mulţi oameni destoinici şi ambiţioşi, văd şi atâţia ambiţioşi fără a fi destoinici, dar între rândurile acelora cari prin situaţia lor socială nu pot ambiţiona prea mult, nu văd cine ar putea lua moştenirea liniştitului lucrător pentru cunoaşterea poporului nostru care a fost părintele Marian.” (22 aprilie 1907) (Marian, 1994) [19].

Etnografia şi etnologia juridică nu sunt în mod evident, particular, delimitate în opera grandioasă a lui Simeon Florea Marian. Abia se constituia ştiinţa generală; nu era timpul pentru dezvoltări particulariste. Foarte târziu, prin altă operă de pionierat, aceea a cărturarului şi antropologului român Romulus Vulcănescu, s-au reflectat şi-n cultura juridică română câteva teme preocupante pentru juriştii noştri, pentru sociologii şi antropologii dreptului. Foarte puţine. Şi marele etnolog Petru Ursache a recunoscut că domeniul este deficitar, în chiar impresionanta-i creaţie de ”etnosofie”... (Ursache, 2014a) [20]. Cu toate acestea, încercarea evidentă a etnografului Simeon Florea Marian de evidenţiere a propensiunilor populare pentru faptele, conduitele şi judecăţile de valoare fixate pe axa binelui şi de ilustrare a numeroaselor idiosincrazii populare faţă de atitudinile încolăcite pe axa răului, ca dihotomie kantiană primordială şi ca imemorială moştenire etno-culturală şi religioasă (Marian, 1904), ei bine, toate acestea se pot descoperi oarecum lesnicios de către un ”ochi sagace” în această operă ”poliedrică” a sa. Apoi, dacă-i recunoaştem valoarea cutumiară, consuetudinară întregii colecţii de norme ritualice şi de organizare a vieţii ce ne însoţesc, de la naştere, trecând prin căsătorie, şi până la moarte, în timp obişnuit şi în timp de sărbătoare, atunci am putea spune că această delimitare formală nici n-ar mai fi necesară. Ne aflăm pe temelii normative ce sunt comune spiritului juridic şi moral; nu sunt simple moravuri sau

falkways. Iată, bunăoară, ceva ce pare futil şi neînsemnat, prezenţa lăutarilor la nuntă, cum, prin interpretare, dobândeşte semnificaţie majoră în comunităţile de români (Marian, 2000) [21]. Genul acesta minor, lăutăresc, a crescut, la rândul lui în rang. La intrarea triumfală a lui Mihai Viteazul în capitala tuturor românilor, Alba Iulia, alături i-au fost lăutarii, ”opt trâmbiţaşi militari, executând lucrări de paradă, ostăşeşti (Ursache, 2014b) [22]. Dar sunt şi teme grave abordate, precum uzurparea [23], pustiirea [24], piromania [25], tâlhăria şi furtul (mai ales cele ce însoţesc invaziile tătarilor) [26], înşelăciunea [27] şi violenţa, omuciderea [28], cu protagonişti barbari [29], multe dintre ele având drept vectori legendele istorice ale dacilor, ale românilor din toate provinciile româneşti, apărute atât în publicaţii periodice, cât şi în culegeri de-sine-stătătoare (*e.g., Legende istorice din Bucovina*).

În acest paragraf al lucrării noastre, am putea încadra suma de legende ale păsărilor, legende pe care Simeon Florea Marian le-a adunat în volumele sale sugestive, *Ornitologia* (Marian, 1883) [30] la români, şi care-au stat la baza inspiraţiei autorilor de mai târziu în ce priveşte extrapolarea fabulisticii narative la un mare bestiar cu valenţe simbolice şi cu tâlc juridic şi moral. Şi Ioan Slavici s-a angajat să-i difuzeze, ”pentru binele poporului”, lucrarea în Transilvania după ce, mai-nainte, îi ceruse concursul pentru publicarea de articole în primul cotidian al românilor din Transilvania, ziarul *Tribuna* (Slavici, 1991) [31]. Bunăoară, în ediţia *Ornitologiei* îngrijită de Ligia Bârgu-Georgeta, întâlnim multe astfel de povestioare, pline de haz, dar, în acelaşi timp, debordând de înţelepciune şi de bune învăţăminte în ceea ce priveşte rostul bun al unor rânduieli ale lumii.

Doar cu titlu de simplu reper cu rol de semnalizare a existenţei unor asemenea ”fiefuri” de etnografie juridico-morală, completăm studiul nostru exploratoriu cu câteva sugestii. *Exempli gratia*:

1. Avatarurile fidelităţilor, cu virtuţi şi vicii

Povestea adulterului, una aparent facilă, benignă, mereu ”fluidă”, spumoasă şi perenă şi chiar redundantă în lumea noastră extrem de flexibilă în spaţiul moravurilor, dar pe care se pot grefa extrapolări interesante la temele generale ale amoralităţii şi ale volatilităţii, capriciilor comportamentale din spaţiul public (*exempli gratia*, formarea majorităţilor parlamentare...) şi ale consecinţelor lor tardive...

”*Legenda cucului*: Pasărea, pe care o numim noi astăzi Cucu, cică nu este Cucu cel adevărat, ci soţia acestuia, Sava. Cucul cel adevărat, care avea pene de aur nu se află acum pe pământ, ci-n cealaltă lume. Dintru început, cine ştie când a mai fi fost şi aceea, cică trăia Cucu împreună cu soţia sa Sava pe pământ, dar fiindcă soţia i-a fost necredincioasă,

Cucu a părăsit-o. Aceasta a fost adică aşa, că Sava s-a iubit cu Privighetoarea. Cucu cică prinzând-o că se iubeşte cu altă pasăre, s-a supărat foarte tare pe dânsa şi-a mustrat-o foarte, zicându-i: ”cum de-a putut să se iubească cu Privighetoarea, c-o pasăre aşa de mică şi urâtă, pe când el are pene de aur?”. Apoi, după ce a mustrat-o şi şi-a descărcat tot aleanul inimei sale asupra ei, cică a părăsit pentru totdeauna pământul acesta plin de fărădelege şi răutate (...). Sava, cunoscându-şi greşeala şi voind a se îndrepta, cum a sosit Blagoviştenie (25 martie, *Ziua cucului sau Buna Vestire*, n.m.) a şi început a zbura şi a-l căuta în toate părţile şi l-a tot căutat până la Sânziene (24 iunie, n.m.), dar nicăieri nu l-a putut afla.(...)” (Marian, 1987).

2) Corrumpere corrumpo, corrupi, corruptum = a rugini, a descompune, a putrezi, a altera, cu figurativele: a mitui, a seduce, a denatura, a cumpăra conştiinţe, a face rău ceea ce era destinat binelui public etc. etc. etc.; într-un cuvânt, rugină morală severă, năruitoare a statelor... (Ocaratoarea mita in istoria romanilor, 2018) [32].

Principiul corupţiei, însoţit de reflexul natural al răzbunării corupătorului faţă de cel corupt, cu arme personale care, dacă devin ineficiente, cunosc un adaos filial şi perpetuu, iată o temă perenă. La urma urmei, când îl ”cumperi” pe cineva, dobândeşti complexul lui *dominus* faţă de *servus*... şi, în caz de dezamăgitor comportament al servului tău, dai curs unei naturale vendete... Această secvenţă de psihologie juridică şi morală este cu măestrie reliefată în povestioara ”Puii cioarei”, culeasă de Simeon Florea Marian în Tomul al II-lea al *Ornitologiei poporane române*. Iată câteva sugestive *excerptae*:

”*Puii cioarei*: A fost odată o cioară, care nu mai avea nicicând parte de puii săi, căci în tot anul venea uliul şi-i mânca. (...) În urma urmelor, după multă frământare şi bătaie de cap, îi plezni prin minte că dacă se va încumetri cu uliul, acesta va avea atâta obraz pe lângă nas şi nu-i va mai mânca puii. (...). (Uliul a acceptat bucuros să se încumetrească şi îi făgădui să nu-i mai mănânce puii, n.m.). (...) Să-mi spui doar cum arată puii tăi, ca să-i pot deosebi de alţii. – Puii mei, răspunse cioara cu mândrie, sunt cei mai cilibii şi mai frumoşi dintre puii tuturor paserilor de pe faţa pământului. (...) Îmblând uliul, după ce s-a despărţit de cumătra sa, încolo şi încoace şi căutând doară ar putea afla câte una alta de rândul mâncării, nu află decât numai pui de grangură, de cucă, de mierlă şi de alte paseri, adică numai pui frumoşi. Cugetând că sunt puii cumetrei, nu i-a mâncat. (A doua zi, la fel, n.m.). (...) Atreia zi, răzbindu-l foamea (...) dă peste un cuib cu pui de cioară. Şi cum dete cu ochii de dânşii şi-i văzu că sunt atât de urâţi şi de zăbăloşi, nu mai stete mult pe gânduri (...) şi cât ai scăpăra un amnar mi-i puse pre toţi la inimă. (...) – Aşa mi te-ai ţinut de cuvânt, cumetre!... Iacă iară mi-ai mâncat puii, mâncate-ar viermii să te

mănânce!... (...) D-apoi bine, cumătră, dumneata mi-ai fost spus că puii dumitale sunt cei mai frumoşi pui din lume şi nu nişte sluţenii şi uriciuni pre care le-am mâncat eu! Spune-mi, nu-i aşa?... (...) Eu unul mi-am ţinut făgăduinţa, am mâncat ce-a fost mai urât, şi nu ce-a fost mai frumos, după cum mi-ai spus!... (...) Cioara, foc şi pară de mânie, se luă la fugă după dânsul voind să-l prindă şi să-i dea o scărmănătură ca s-o ţină minte cât va fi şi a trăi, dacă ar fi avut să mai trăiască. (...) Atâta ştiu, că de atunci şi până în ziua de astăzi, cum văd ciorile pre vreun uliu, totdeauna încep a se fugări după dânsul şi nu se lasă până ce nu-l prind şi-l omoară." (Marian, 1883)

3) Şi-acum, eterna temă a alegerilor...

Ochiul-boului sau *Pănţăruşul*, singurul din familia *Troglodytidae*-lor sau, mai bine, impostura, veleitarismul, abuzul, înşelăciunea şi suportul lor peren, viclenia, spiritul furtiv, falsificarea realităţii şi închipuirea, un întreg buchet de "buruieni" morale şi infracţionale se află, toate, concertate într-o sublimă naraţiune fabulistică, fixată pe tema alegerilor, şi reprodusă cu măiestrie de către Simeon Florea Marian în al doilea volum al *Ornitologiei* sale. Aici, vom reproduce doar câteva extrase sugestive:

"*Împărăţelul*: Toate paserile, câte se află în ziua de astăzi pe faţa pământului şi câte se vor mai fi aflat, care astăzi nu mai trăiesc, s-au adunat nu mult după facerea lumii la un loc ca să aleagă pre una dintre dânsele de împărat, carele să aibă apoi a le stăpâni, a le conduce şi a le purta de grijă. Dar, ca şi între oameni, aşa şi între paserile adunate, se iscă dispută şi ceartă mare: cine să fie ales? Care de care se îngâmfă mai tare, care de care se îndesă mai înainte, unele lăudându-şi viţa şi sămânţa, altele penele, altele îmbletul, altele cântecul şi iar altele zborul, isteţimea, priceperea şi îndemânarea. Cu un cuvânt, fiecare se simţea mai presus decât celelalte, fiecare ar fi voit să fie aleasă împărat. (Au convenit să organizeze un concurs de zbor; înălţimea zborului urma să determine învingătorul, n.m.). Vulturul (Marian, 1880) [33] (...), ca unul ce este mai puternic în aripi, ca unul ce-i place a se învârti ore întregi prin înălţimea aerului şi care se poate avânta mai sus decât orişicare pasere, văzând pre celelalte cum cad una după alta ameţite, avântându-se cu mândrie deasupra tuturora, socoti în sumeţia sa că el va rămânea acuma împărat şi nu altul... Dar iată că (...) Ochiul boului, ascuns fiind de pe pământ sub o aripă a Vulturului, ieşind pe furiş din ascunzişul său, zbură mai sus decât Vulturul. Şi, pe când acuma şi Vulturul, obosit fiind de atâta zbor şi înălţare, se lăsă pe încetul în jos, Ochiul-boului începu a ciripi şi a cânta plin de bucurie deasupra lui. Celelalte păsări (...) umplură aerul cu glasuri strigând care mai de care: "Să trăiască Ochiul-boului!... Să trăiască înălţatul nostru împărat!..." (...) Însă, fiindcă multe alte paseri (... aflând despre

infracţiunile-i de înşelăciune şi fals, de uzurpare nedemnă, n.m.) îi ţin până şi-n ziua de astăzi sâmbetele, adică îl pizmuiesc şi numai dacă ar putea l-ar sorbi într-o lingură de apă, de aceea Împăratul paserilor petrece mai mult prin gardurile cele spinoase, prin mărăcini, prin vreascuri, prin tufişe şi pe la rădăcinile copacilor, pentru că numai în aceste locuri are odihnă de dânsele. Când ar petrece prin alte locuri (...), apoi, ce s-ar alege din toată împărăţia lui? ... nemică!...” (Marian, 1987) [34].

4) Independenţa judecătorului

Independenţa judecătorului este un principiu al dreptului care îşi are explicaţiile în nevoia societăţii de-a determina un centru absolut de echidistanţă şi integritate drept garanţii ale unui proces echitabil şi ale unei judecâti drepte, juste, dar, pe de altă parte, se explică prin natura sapienţială şi sapientogenă a celui ce ocupă ”tronul justiţiei”, prin calitatea sa esenţială, de om liber în spirit, nesupus vreunei ierarhii, slugărnicia şi veninul obedienţei servile fiindu-i totalmente improprii. Judecătorul nu ”serveşte” pe nimeni”, nu este ”ministrul” (sclavul public, în sens roman, latin, al termenului) nimănui, el este deasupra tuturor prin forţa funcţiei şi a spiritului său şi, stăpânind toate legile, este hermeneutul lor şi al principiilor interpretative. Deasupra judecătorului sunt doar Dumnezeu şi conştiinţa-i curată, nealterată, necoruptă...

Toate aceste calităţi şi trăsături caracterologice de mai sus, ale celei mai solitare şi sobre funcţii publice, aceea de judecător independent şi incoruptibil, precum un ”şoim al rândunelelor”, transcend planul fabulistic, de vom citi cu atenţie basmul ”Uliul rândunelelor” inserat în primul volum al *Ornitologiei* lui Marian. Iată:

”*Uliul rândunelelor*: După ce şi-au ales paserile ”împăratul” şi după ce acuma fiecare şi-a căutat un loc anumit unde să trăiască şi să se hrănească, iată că într-o zi s-au adunat iarăşi la un loc toate acelea, care se ţin de sământa celor ce mănâncă pre alte paseri şi după ce s-au adunat, ţinând sesie întreolaltă, după multă vorbă şi sfat s-au pus pe cale: care preste care să fie mai mare, care sub care să vie şi în ce mod să se arate duşmane oamenilor? Şi aşa, după multă chiteală şi chibzuială, s-au înţeles întru sine, ca Pajura să fie cea mai mare preste toate (...), iară sub Pajură să fie Şoimul, sub Şoim, Hultanul cel negru sau Hultanul de câmp, sub acesta Hultanul alb sau Hultanul de piatră cu grumazul gol, sub acesta (...) Hultanul de piatră cu coada vărgată, sub acesta Cilihoiul (...), sub acesta Caia, sub Caie, Uliul paserilor sau Păsărariul, iară sub acesta şi cel din urmă, Uliul rândunelelor. (...) / Uliul rândunelelor însă, măcar că el dintre toate paserile adunate era cel mai mic şi prin urmare ar fi avut să se supună mai degrabă decât oricare alta, ştiindu-se că e mai sprinten şi mai dibaci dintre toate, nu voi nicidecum să se supună hotărârii

obştești, ci zise către celelalte paseri (...): - Da!... cum nu!... mă voi supune şi mă voi teme de voi ca şi când numai voi ați fi cele mai tari şi mai mari în lume!... Sunt alții de care trebuie să mă tem şi cărora sunt nevoit să mă supun!... De voi nici că-mi pasă!... (...) (nedumerire, n.m.) –Cine!... nici atâta nu ştiți? ... şi totuşi vă dați de cele mai înțelepte şi iscusite vietăți din lume!... Ei bine! Să vă spun eu cel mai mic şi mai neînsemnat dintre voi, pre care l-ați pus în fruntea cozii... aceia de care trebuie să mă tem şi cărora nu numai eu, ci şi voi, cu toată isteţimea şi tărimea voastră, trebuie să vă supuneți, sunt puşcaşii! (...) – Dacă n-ați ştiut-o până acum, s-o ştiți de acuma înainte! – Ei! Dacă-i treaba astfel, apoi... ce mai atâta vorbă! Să ne despărţim de laolaltă şi să nu fim mai mult la un loc, căci nici puşcaşilor nu le vom putea aşa de lesne cădea din dămână... (...) Uliul rândunelelor, prin priceperea şi isteţimea sa, a ştiut foarte bine cum să se scoată de sub supunerea şi ascultarea care i-au fost menite, fără voia sa, de celelalte paseri din neamul lui.” (Marian, 1987) [35].

5) Idiosincraziile perene la spiritul asupritor şi tiranic al dictatorilor

Şi dictatorii au, în simbolistica ornitologică culeasă de etnologul bucovinean Simeon Florea Marian, un exemplar cu care să se ”mândrească”, unul care, în folclorul nostru național, încarnează răutatea, ticăloşia, abuzul de funcție şi de putere, nedreptatea şi samavolnicia, non-meritul şi scandalul, şi reversul lor, conduita ireverențioasă, abrazivă, vituperantă şi lipsită de respect sau, mai bine, vindicativă şi repulsivă, expresie a nemulțumirii, a urii profunde, a sentimentului de capăt al răbdării, de pahar debordând de venin, sentiment ce încolțeşte, natural, dintotdeauna şi pentru totdeauna în sufletele celor abuzați. Acest simbol este *Striga* (*Tyto alba*), din ordinul *Strigiformes*, ordinul aviar al bufnițelor, de care se tem toți, interpretând funebru şi funest strigătu-i inconfundabil, aducător de nelinişti, de anxietăți şi panică, precum orice cuvânt al unui veritabil dictator...

”*Striga*: Zice că Striga dintru început a fost împărăteasă preste toate păsările din lume. Dar fiind foarte rea, mai rea chiar decât o adevărată Strigă sau Strigoaică, asuprind din cale afară pre poporul său şi neîndreptățindu-l cu multe de toate, poporul, nemaiputând răbda, s-a sculat asupra ei şi a voit numaidecât s-o prindă şi s-o omoare. Striga, de frică ca să nu dea cinstea pe ruşine şi să nu i se curme viața pentru totdeauna, a spălat putina, ascunzându-se dinaintea poporului său şi de atunci încoace apoi niciodată nu îmblă ziua, ca mai înainte, ci numai noaptea. (...) Şi a avut toată dreptatea să se ascundă, căci până şi astăzi, când văd celelalte paseri pe vreo strigă că zboară ziua, se iau după dânsa şi nu se lasă până ce n-o prinde, iară după ce au prins-o nu se lasă

nicidecum până ce n-o scarmănă cumsecade. Aceasta e răsplata Strigei, pentru că pe când a fost ea împărătească, s-a arătat aşa de crudă şi tirană faţă cu supuşii ei.” (Marian, 1987) [36].

2. Rolul fabulelor narative de Simeon Florea Marian

După acest model dezvoltat de Simeon Florea Marian, să observăm, acum, extrapolând la alte animale şi alte simboluri, rolul satiric şi vitriolant al fabulelor narative în raport cu multe tare morale şi, mai ales, cu numeroasele infracţiuni care minează justiţia, demnitatea umană, coeziunea şi încrederea unei naţiuni şi fragilizează, dacă nu, aneantizează statul.

1) Impostura funcţiei publice exercitată abuziv, egotic şi egofil

”Lupul pârcălab”, din seria basmelor româneşti consacrate imposturii morale a liderilor corupţi ce caută în funcţia publică pârghia prin care pot propăşi ei şi, eventual, membrii familiilor lor, este o povestire culeasă de la Petre Ispirescu, *Poveştile unchiaşului sfătos*, p. 287. În colecţia lui Ligiei Bârgu-Georgescu (Basme cu animale şi păsări, 1987), o putem încadra în creaţiile fabulistice ce sancţionează, prin satiră, abuzul în serviciu, delapidarea sau concupiscenţa, corupţia în general.

Asinul, ameninţat cu uciderea-i de către lupul flămând, găseşte o strategemă de-a-l păcăli:

”*Poveştile unchiaşului sfătos*: – Ascultă. Pârcălabul din satul nostru a murit; toţi sătenii ar voi să fie pârcălabi şi din aceasta tot satul este învrăjbit. Mai bucuros ar alege pe un străin, decât pe unul din ei. Şi ca să-şi împlinească dorinţa, mă trimise pe mine să aduc pe oricine voi întâlni. Dumnezeu mi te scoase în cale şi eu te povăţuiesc să nu mai întârzii şi să vii cu mine. (...) Pârcălabul, cum se ştie, este capul satului. Oiţele, mieluşeii, găinile, purceii toţi sunt sub ascultarea lui. Pe fiecare zi vei putea alege câte una pentru prânzul dumitale, fiindcă pârcălabul nu este aşa degeaba pârcălab. – Dacă este aşa, te ascult, haide să mergem. (...) Abia ajunseră la marginea satului şi asinul o rupse de fugă; lupul, după el. Ţăranii, văzând că intră lupul în sat, săriră cu mic cu mare, cu ciomege, cu topoare, cu bulgări, dădură chiote, îl loviră şi luară pe lup cu câinii. Cât p-aci să-i rămână pielea pe-acolo. (...) În pădure, pe jumătate mort, lupul medită: ”– Moşii mei pârcălabi n-au fost, tatăl meu, asemenea, n-a fost pârcălab, cine mă puse pe mine a crede că eu aş fi bun de o asemenea slujbă? Rămăsei şi nemâncat. Crăp de foame şi de osteneală. N-are cine mă lua de coadă şi să mă învârtească, până mi-o rupe coada, încai să mă aleg cu atât.” (Un călugăr pripăşit prin preajmă, n.m.) n-aşteptă să mai zică încă o dată lupul

ceea ce credea el că-şi spune numai lui însuşi şi făcu tocmai precum se temea lupul, că nu o să se găsească nimeni să-i facă şi ăst neajuns.”

2. Satira necenzurată, libelul defăimător şi rolul lor tămăduitor pentru îndreptarea moravurilor societăților ”bolnave”

”Tăunele socratic” sau forța ridiculizantă a satirei, a libelurilor defăimătoare dintotdeauna față de slăbiciunile omeneşti, de spiritul filo-infracțional şi imoral. Tradiția fabulelor lui Esop şi a satirelor dintr-un imaginar *Satyricon* perpetuu al lui Petronius [37], tradiția lui La Fontaine şi a lui Dimitrie Cantemir (*Istoria ieroglifică* şi fabula satirică necruțătoare privind lupta pentru putere între *Inorog* şi *Corb*, *alias* Cantemir şi Brâncoveanu) s-au văzut continuate la noi în întregul secol XIX, ba chiar şi în secolul XX, dac-ar fi să ne gândim la *Motanul Arpagic* al Anei Blandiana. Într-o lucrare recent susţinută la o conferință la Universitatea de Stat din Chişinău, exprimam următoarele:

”Secolul al XIX-lea românesc a înregistrat apogeul fabulisticii în toate provinciile istorice, de la Nistru până la Tisa. După satirele lui Antioh Cantemir [38], ctitorul Academiei Domneşti din Iaşi (1707) şi consolidarea trendului ascendent al criticii sociale moral-juridice prin moldoveanul Gheorghe Asachi (Asachi, 1844), munteanul din Târgoviştea voievodală a Basarabilor, Grigore Alexandrescu (Alexandrescu, 1863) şi bănățeanul Dimitrie Țichindeal (Țichindeal, 1975), tustrei fiind şi veritabili pilaştri de bază ai templului conştiinței naționale, după aceste remarcabile fenomene, scena este ocupată de basarabeanul orheean Alecu Donici, care se desăvârşeşte profesional, prin calitatea de preşedinte al Judecătoriei Neamţ, la Piatra Neamţ, iar literar, prin publicațiile şi funcțiunile culturale de la Iaşi. Aprecierile ce ne vin de la Mihai Eminescu față de această generație de aur a fabulisticii româneşti, în cunoscuta-i poezie *Epigonii*, lasă loc de puține comentarii. Iată câteva *excerptae*:

Văd poeți ce-au scris o limbă, ca un fagure de miere / Cichindeal gură de aur, Mumulean glas cu durere, / Prale firea cea întoarsă, Daniil cel trist și mic, / Văcărescu cântând dulce a iubirii primăvară, / Cantemir croind la planuri din cuțite si pahară, / Beldiman vestind în stihuri pe războiul inimic. / Liră de argint, Sihleanu - Donici cuib de-nțelepciune, Care, cum rar se întampla, ca să mediteze pune / Urechile ce-s prea lunge ori coarnele de la cerb; / Unde-i boul lui cuminte, unde-i vulpea diplomată? / S-au dus toți, s-au dus cu toate pe o cale nenturnată. / S-au dus Pann, fiul Pepelei, cel isteț ca un proverb.

Ca-n orice dezvoltare naturală, organică, acestei epoci avea să-i fie contrapusă o alta, a jurnalismului pasionant, aducând cu sine, în avanscena criticii de moravuri şi de atitudini infracționale, a criticii sociale şi juridice în general, caricatura, benzile desenate,

până la această contemporană epocă ce limitează forța de cândva a jurnalismului prin forța directă a telematicii, a instantaneității comunicaționale și prin virulența în progresie geometrică a rețelelor de socializare, prin sloganurile extrem de sugestive, de percutante, precum acelea din cadrul manifestațiilor gigantice de stradă ale mișcării #*Rezist* din România anilor 2017-2018. / Cu toate acestea, viața juridică și morală a cetății nu poate aneantiza amintirea prețioasă pentru asanarea moravurilor și îngrădirea infracțiunilor a alegoriei fabulistice și a libelurilor defăimătoare de cândva. Acestea au cunoscut mulți detractori (din partea celor vizați sau a acelor care ”s-au simțit cu musca pe căciulă”, pentru a vorbi românește...).” (Ciucă, 2018).

Povestioara ”Musca și puricele”, pe care autoarea a inserat-o în colecția sa, fiind culeasă din revista *Ion Creangă*, transcrie, pe filiera primului nostru etnograf veritabil, cu adaptările revuistice și folcloristice această revistă populară, transcrie în termeni românești tocmai ideea necesarei satire, critici, libelului defăimător, jucând rolul ”tăunelui socratic”, ce-l mișcă din loc pe nepăsătorul animal de tracțiune. Iată:

”*Musca și puricele*: (...) – Da de ce ești ghebos, măi frate purice?

– Da cum cioarele n-oi fi ghebos, dacă toată noaptea ridic ca robul la butuci și la bolovani și-i duc peste oameni ca să le fac drum mare pe spinare... Și tu, muscă, ce ești așa cu ochii umflați?
– Apoi cum boala nu mi s-or umfla ochii, dacă râd cât îi ziua de mare? De multe ori mă țin cu mâinile amândouă de pântece și gândesc că dau din mine pe ochi de atâta râs.
– Și de ce râzi tu așa, muscă hăi?
– Ia, mâ pun pe ochi, pe frunte, pe nas, unde se gâdilă omul mai al naibii și când bietul om să mă pleznească, eu fug. Și așa, pălindu-se singur, omului îi iesă ochii de durere și de ciudă, iar mie îmi iesă ochii de râs și de bucurie.” (Revista *Ion Creangă*, anul V, nr. 7, 1912) (Basme cu animale și păsări, 1987).

3. Justiția sau echitatea (aequitas)

Justiție în mod egal îndreptată împotriva ignoranței, stupidității, neglijenței, indolenței, incompetenței, mal praxis-ului, cum se spune acum, cât și împotriva vicleniei, înșelăciunii, simulării și disimulării, spiritului falacios profund imoral și ilegal, profund infracțional, delictual, denaturând morala publică sănătoasă. Povestirea ”Doi șoareci” este, în acest sens, edificatoare pentru propensiunea populară românească, dar și pentru aceea a culegătorului de folclor, față de buna morală publică. Iată:

”*Doi șoareci*: Odată, aproape de iarnă, s-a întâlnit un şoarece de câmp cu unul de casă. Şoarecele de câmp zise celui de casă:

– Ce-ai strâns tu pentru iarnă, că eu am făcut nouă mişini pe câmp?

– Hai de mi le arată, apoi îţi voi arăta şi eu pe ale mele, zise cel de casă.

Se duseră şi văzură cele nouă mişini, veniră în sat, intrară într-o casă spre a vedea agoniseala celui de casă. Umblând ei fără frică prin lăzi, prin sacul cu făină, prin cel cu păpuşoi, cutreierară toată casa şi când era aproape să-l fericească cel de câmp pe cel de casă, văzură într-un colţ al casei, stând şi pripindu-se la foc, o pisică; atunci, cel de câmp îl întrebă pe cel de casă:

– Dar aia din vatră ce este?

– Este naşul nostru, zise cel de casă; când vei trece pe lângă el, să-i săruţi mâna.

Când voiră să treacă şi ei prin vatră, pisica (D.N.A. românească, în variantă *update*, n.m....) îi primi bucuroasă cu amândouă mâinile şi-i pupă frumuşel, aşa că amândoi sărutară mâna naşului, şi prostul şi vicleanul.” (Revista *Şezătoarea*, anul X, vol. VII, 1903) (Basme cu animale și păsări, 1987).

4. ”Unde-s mulți, puterea crește”...

Forța societății civile, diversificate, ”poliedrice”, reactive, vii, sensibile şi concentrate, unită prin ideal moral, precum, *mutatis mutandis*, *#Rezist*, față de dictatură şi de puterea politică sau politicianistă pură, cristalizată pe o obsesie sau pe un fetiş, pe hoție, vicleşug şi nemerit, unilaterală şi neimaginativă, previzibilă şi ignobilă, închistată şi neadaptabilă, ei bine, toate aceste virtuți şi vicii fixate pe entități diferite, dar definind aceeaşi societate şi acelaşi stat, pot fi descoperite, într-o manieră concentrată şi fabulistică descrise, în basmul putnean ”Baba şi uncheşul” şi-ntr-o serie de alte basme, precum ”Câinele salvat de pisică”, Ariciul şi vulpea”, ”Cu oul”, dar, mai ales, în excepţionalul basm ilustrativ al acestei teme, ”Animalele solidare”, identificat, ca atare, mai târziu, şi-n Albeştii Argeşului. Iată-l prezentat în forma-i narativă:

”***Animalele solidare***: A fost odată un măgar şi măgaru-ăsta s-a plictisit stând la stăpânu-su. Ce s-a gândit el, zice:

– Mă, o să plec în lumea asta, nu mai vreau să mai stau la stăpân!

A plecat el, a mers ce-a mers, se-ntâlneşte c-un câine:

– Ce faci, mă, aici?

– Ce:

– -Uite, ce să fac, zice, m-a cam bătut stăpânu, zice, şi ce să fac? Să fug.

– Ce:

– Hai cu mine, zice, să mergem amândoi mai departe.

– Şi-uite-aşa, pe drum, s-au mai întovărăşit cu un cocoş, cu un ou, un rac, o albină.

Au ajuns în pădure, pe înserat şi s-au adăpostit într-o casă părăsită. Peste noapte, au fost călcaţi de hoţi. Când intră acolo, măgaru-ncepe să zbiere. Câinele începe să latre. Un hoţ, de-nvălmăşeala aia n-a ştiut ce să mai facă. S-a dus să facă focul, să se-ncălzească. Ce să vezi? Când suflă-n foc, oul a pocnit. I-a scos ochii cu cenuşă. El nu mai vedea; să duce la căldare, când ia apă să se spele, racu-l apucă de degete şi i le taie. Când a văzut iel aşa, s-a dus să ia prosopul să se şteargă pe ochi, acolo albina l-a-nţepat. Acum, când să iasă afară, cocoşul din pod: - Cotcodac, cotcodac! El a crezut că strigă: - Ţâneţi-l să-l prinz eu!

Şi să te păzeşti, hoţii au fugit, acuma ei au rămas stăpâni în casa aia. Şi cred că şi-acuma-s, dacă nu i-o mai fi necăjit cineva. Şi atât a fost povestea." (*mg.* 1241 c. Albeşti – Argeş, 1957) (Basme cu animale şi păsări, 1987).

5. Radix, radici...rădăcină, rădăcinii...

Spiritul stenic, "rădăcinos", aşezat, al celor care nu disperă, ci rezistă şi încearcă, chiar fără imediat folos sau şanse de succes, să transforme mediul lor inacceptabil sub aspect moral, într-unul bun prin prisma mai multor criterii existenţiale; cu alte cuvinte, "Fie pâinea cât de rea, tot mai bine-n ţara ta..."; este o arhicunoscută maximă populară ilustrată în povestirea "Purcelul în oi":

"*Purcelul în oi*: Un purcel odată era alb ca ghiocul. Ce s-a gândit?

– Părul meu e tot ca lâna oilor de frumos şi de alb. Cât o să stau între nespălaţii ăştia? Hai mai bine să fug dintre ai mei şi să mă duc la oi.

S-a dus. Oile s-arătau vesele nevoie mare şi-l arătau la toată lumea. Şi a stat cât a stat. Dar, prietenul la nevoie se cunoaşte. Uite că-ntr-o zi vine lupul în oi şi se repede mai întâi la purcel, că l-a văzut mai mic. El însă s-a ţinut bine; dar oile, în loc să-l apere, au fugit care încotro au văzut cu ochii. Purcelul s-a luptat ce s-a luptat cu gadina; iar pe urmă, dacă s-a văzut părăsit, s-a gândit: - I... ai mei nu m-ar fi lăsat singur! Şi s-a repezit iar în turma de porci, de unde n-a mai plecat." (Rădulescu-Codin, 1930; Basme cu animale şi păsări, 1987).

Concluzii

Literatura sapienţială şi consuetudinară, populară, folclorică, orală, pe care acest venerabil polihistor al culturii româneşti a cristalizat-o pentru totdeauna în forme

scriptice şi hermeneutice marcate de precizie ştiinţifică, reprezintă un teren fertil şi demn de-a fi exploatat noetic şi pentru tinerii jurişti de astăzi, mai dedicaţi jusnaturalismului, valorilor juridice perene, principiilor şi moralităţii, decât generaţia pozitiviştilor ultraformalişti, legalişti, mărginiţi de expresiile inconfortabile ale normelor dotate doar cu text, nu şi cu sens, în cel mai rigid şi kelsenian mod cu putinţă. Tot pentru întărirea spiritului junimii române i s-a cerut ajutorul intelectual lui Simeon Florea Marian, ”amfitrionul” nostru magnanim de astăzi, de către un alt tânăr în momentul de referinţă, poetul Octavian Goga... (Goga, 1903) [39]. Fără a fi o demonstraţie exhaustivă, ci doar o invitaţie, printre altele, la descoperirea valorii sapienţial-juridice şi a celei jusnaturalist-moralizatoare, spirituale, a creaţiilor populare româneşti, în concertul mai larg, european, acela al lucrărilor cu ”îndiguiri” apoftegmatice, sapientogene, prezenta lucrare ar putea juca doar rolul de paladium, de catalizator pentru eventuale combustii intelectuale pe teren juridic.

Surse de informaţii:

Alba, I. (2018). Arcul şi săgeata” într-o ”iconografie” socio-juridică centenară” Centenarul Uniria romanilor si Europa de azi. *Religie si geopolitica. II, volum colectiv*. Universitas Napocensis. Presa Universitara & Ed. Reintregirea.

Alexandrescu, G.M. (1863). *Meditaţii, elegii, epistole, satire şi fabule*. Bucureşti.

Asachi, G. (1844). *Fabule versuite*. Mădular Academiei de Roma şi al mai multor societăţi învăţate. Ediţia a treia, adăogită. Iaşii: Institutul Albinei Româneşti.

Basme cu animale şi păsări (1987). Ediţie îngrijită şi prefaţă de Ligia Bârgu-Georgescu. Bucureşti: Minerva.

Brădăţan, A.D. (2007). Complexul Muzeal Bucovina Suceava. *Casa Memorială Simion Florea Marian*. Suceava: Lidana.

Brădăţan, A.D. (2017). Omagiu academicianului Simion Florea Marian. La 170 de ani de la naştere. *Anuarul Muzeului Bucovinei*, *XLIV*, 326. Suceava: Universitatea ”Ştefan cel Mare”.

Bumbac, V. (1906). *Societatea Clubul Român din Suceava*. În Românii din Bucovina.

Ciucă, V.M. (2017, martie 17-18). Virtuţi şi vicii intr-un libellus diffamatorius. Evoluţii juridice în serviciul onoarei. Excerptae. Ţn cadrul Conferinţei Naţionale „The Influence of Personal Data Protection within the Business Environment; New

Challenges of the General Data Protection Regulation”. Târgu Mureş: Universitatea ”Petru Maior”.

Ciucă, V.M. (2018, martie 22-23). Judecătorul şi fabulistul orheean Alecu Donici, precursor al etnologiei juridice româneşti. *Conferința Științifică Internațională, consacrată Centenarului Marii Uniri cu genericul ”Revenirea Basarabiei în spațiul juridic românesc”*. Chişinău: Universitatea de Stat Chişinău.

Cojocaru, N. (2001). O nouă contribuție cu privire la etimologia refrenului ”Ler Doamne” în colindele româneşti. *Anuarul Muzeului Etnografic al Bucovinei*, *Făt Frumos*, *III*, 3. Suceava: Publismeditor.

Cosma, V.S. (Ed.) (2013). Preotul ”folclorist”: de la combaterea ”superstițiilor” la culegerea folclorului. Studiu de caz: Simion Florea Marian. *Conferințela de vară de la Telciu*, *I*, *Telciu*, *20-21 iulie 2012*, Incluşi şi excluşi. Problema identitară în epocile modernă şi contemporană. Cluj-Napoca: Editura EIKON.

Goga, O. (1903, dec. 3). *Scrisoare către Simeon Florea Marian*. În Simion Florea Marian şi corespondenții săi.

Haşdeu, B.P. (1882, martie 12). *Discurs de răspuns la cel de recepție al lui Simeon Florea Marian cu ocazia primirii acestuia din urmă în Academia Română*. Apud Aura Brădățan, op.cit. (Complexul...).

Hăulică, I. şi Cotea, V.D. (Eds.) (1998). *Marțian Cotrău aşa cum a fost*. Iaşi: Apollonia.

Jucan, G. (1999). Mihai Eminescu despre Suceava, împrejurimile ei şi câteva aspecte de etnografie. *Anuarul Muzeului Etnografic al Bucovinei*. *Făt Frumos*, *I*, *1/1999*. Suceava: ”Suceava”.

Loghin, C. (1996). *Istoria literaturii române din Bucovina, 1775-1918*. Cernăuți: Alexandru cel Bun.

Marian, S.F. (1904) *Legendele Maicii Domnului*. *Studiu folcloristic*. Edițiunea Academiei Române. Bucureşti: Institutul de arte grafice Carol Göbl.

Marian, S.F. (1995). *Naşterea la români. Nunta la români. Înmormântarea la români. Studiu etnografic. Vol. I-III*. Ediție critică de Teofil Teaha, Ioan Şerb, Ioan Ilişiu, Text stabilit de Teofil Teaha, Editura Grai şi Suflet. Bucureşti: Cultura Națională (in integrum).

Marian, S.F. (2000). *Naşterea la români. Nunta la români. Înmormântarea la români*. Ediție îngrijită de Iordan Datcu. Bucureşti: Editura Saeculum I.O.

Marian, S.F. (1994). *Oameni cari au fost*. *Vol. I. Studiu introductiv de Valeriu Râpeanu*. Ediție critică, note şi comentarii de Valeriu Râpeanu şi Sanda Râpeanu, Galați: Porto-Franco.

Marian, S.F. (1987). *Ornitologia*. Vol. I. Apud *Basme cu animale şi păsări*, Ediţie îngrijită şi prefaţă de Ligia-Bârgu-Georgescu, Ed. Bucureşti: Minerva.

Marian, S.F. (1883). *Ornitologia poporană română*. Vol I. Cernăuţi: Tipografia lui R. Eckhart.

Marian, S.F. (1880). Pajura. O eroină a poveştilor noastre. *Albina Carpaţilor*, *IV*, *22-24*.

Marian, S.F. (2015). *Sărbătorile la români (Cârnilegile, Păresimile, Cincizecimea). Vol. I-III. Colecția Mythos* (in integrum). Ediţie îngrijită şi introducere de Iordan Datcu. Bucureşti: Editura Saeculum I.O.

Nestor, O. (2000). Colegiul Naţional ”Ştefan cel Mare” la 140 de ani de la înființare”. *Anuarul Muzeului Etnografic al Bucovinei Suceava ”Făt-Frumos”*, *II*, *2/2000*, 354-355. Suceava: Suceava.

Ocaratoarea mita in istoria romanilor (2018, November 11). Retrieved January 17, 2020, from https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/ocaratoarea-mita-in-istoria-romanilor

Olteanu, A. (2000) *Cuvânt înainte*. În: Marian S.F. Mitologie românească. Ediţie îngrijită, cuvânt înainte şi note de Antoaneta Olteanu. Bucureşti: Paideia.

Paul Leu. *Introducere*. Marian F.S. Legende istorice din Bucovina. Ediţie îngrijită cu note şi studiu introductiv de Paul Leu. Iaşi: Junimea.

Rădulescu-Codin, C. (1930). *Îngerul Românului. Povești și legende din popor*. Bucureşti.

Regele ca sinecdocă a Justiţiei (2017) Capitol în Al. Muraru & Daniel Şandru (coordonatori), Reîntoarcerea. După 20 de ani. Două decenii de la revenirea în ţară a Familiei Regale a României, Ed. Corint.

Slavici, I. (1991). *Scrisoare către Simeon Florea Marian*. în Simion Florea Marian şi corespondenţii săi. Ediţie îngrijită de Eugen Dimitriu şi Petru Froicu. Cuvânt înainte de Iordan Datcu. Seria ”Documente literare”. Bucureşti: Minerva.

Suport scriptic al comunicării pregătite pentru Conferința științifică internaţională, consacrată Centenarului Marii Uniri cu genericul ”Revenirea Basarabiei în spaţiul juridic românesc” (2018, martie 22-23). Academia de Ştiințe a Moldovei. Chişinău: Universitatea de Stat Chişinău.

Tacitus (2017). *Annales*, *3*, *6*, 789. Theofil Simenschy, Dicționarul înțelepciunii. Cugetări antice şi moderne. Ediția a doua, augmentată şi corijată. Ediţie îngrijită după manuscris şi prefaţă de I. Oprişan. Bucureşti: Saeculum Visual.

Ţichindeal, D. (1975). *Fabule și moralnice învățături*. Bucureşti: Facla.

Tradiţii normative şi judiciare romanesti. Reevaluări după o sută de ani de unitate naţionala. Conferinţă „România. Cultură şi civilizaţie”, 19.VII.2018. În cadrul Cursurilor de vară, pentru studenţii străini. Iaşi: Univ. „Al.I. Cuza”.

Ursache, P. (2014.a). *Antropologia, o știință neocolonială*. Ediţie revăzută de autor. Cluj-Napoca: EIKON.

Ursache, P. (2014.b). *Etnoestetica sau mic tratat de estetică a artelor oralității*. Ediţie revăzută şi augmentată de autor. Cluj-Napoca: EIKON.

Virtuţi şi vicii într-un libellus diffamatorius (2017). Evoluţii juridice în serviciul onoarei. Excerptae. Volum colectiv Protecţia datelor cu caracter personal, coordonatori: Irina Alexe, Dragoş-Nicolae Ploesteanu, Daniel-Mihail Şandru. Bucureşti: Editura Universitaria.

Vrabie, G. (1968). Folcloristica română: Evoluţie, curente, metode. Bucureşti: Editura pentru Literatură.

Note

[0] Tacitus. Annales, 3, 6: ”Domnitorii sunt muritori, pe când ţara e eternă”, apud Theofil Simenschy, Dicţionarul înţelepciunii. Cugetări antice şi moderne.

[1] Key speaker: ”Chipul Cuvântului şi chipul judecătorului în sentenţii româneşti. ”Arcul şi săgeata” într-o ”iconografie” socio-juridică centenară”, Conferinţa Internaţională dedicată Centenarului unităţii româneşti, Universitatea ”1 Decembrie”, Alba Iulia, 15 mai 2018. Vezi şi ”Chipul Cuvântului şi chipul judecătorului în sentenţii româneşti. ”Arcul şi săgeata” într-o ”iconografie” socio-juridică centenară”, in Centenarul Unirii romanilor si Europa de azi. Religie si geopolitica, Vol. II, volum colectiv, Universitas Napocensis. Presa Universitara & Ed. Reintregirea, Alba Iulia, 2018.

[2] Suport scriptic al comunicării pregătite pentru Conferinţa ştiinţifică internaţională, consacrată Centenarului Marii Uniri cu genericul ”Revenirea Basarabiei în spaţiul juridic românesc”, Academia de Ştiinţe a Moldovei, Universitatea de Stat Chişinău, în perioada 22-23 martie 2018, Judecătorul şi fabulistul orheean Alecu Donici, precursor al etnologiei juridice româneşti. Contribuţii la redactarea Rezoluţiei Conferintei transformate in Congres ad hoc pentru unificarea ştiinţelor juridice româno-basarabene.

[3] Aequitas şi officium pietatis, valori juridice romane asociate unionismului românesc, decantate în ”retortele” paşoptiste europene, Conferință, în cadrul Colocviului Internațional ”România şi Italia. Cultura comună a memoriei ultimilor 100 de ani. Memorie şi identitate în dialogul romăno–italian: spații simbolice, aspecte juridice, istorice şi filosofice”, organizat de Centrul de Studii Internaționale şi Drepturile Omului din cadrul Institutului Transfrontalier de Studii Internaționale şi Justiție Penală al Universității «Dunărea de Jos» din Galați, cu colaborarea Facultății de Istorie, Filosofie şi Teologie a aceleiaşi instituții de învățământ superior, a Institutului de Cercetări Juridice «Acad. Andrei Rădulescu» din Bucureşti al Academiei Române, Associazione degli Studiosi di Diritto Internazionale ed Europeo din Roma, Institutului Român de Cultură şi Cercetare Umanistică de la Veneția, Accademiei di Romania din Roma, Institutului «Eudoxiu Hurmuzachi» pentru românii de pretutindeni, Centrului de Documentare Europeană de la Universitatea «Dunărea de Jos», împreună cu Fondazione Ugo Spirito e Renzo De Felice di Roma, Galați, 23-24 nov. 2018. Vezi şi volumul colectiv aferent Colocviului, publicat de Editura Aracnee, Roma, 2018

[4] Exempli gratia:

„Calea neprihăniților” sau calea judecății celor virtuoşi (justorum). Despre (ne)studiul deontologiei judiciare. Prosopopeea romanistă, canonică şi cutumiară a Codului civil napoleonian. Dedicație carbonnieristă pentru revista Timpul, la Bicentenarul acestei opere”, secțiune în cadrul cărții intitulate „Despre jurişti”, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2017, pp. 119-130, sub editarea doamnelor Raluca Bercea şi Alexandra Mercescu;

”Statul de drept şi legile Justiției. Elogiu rațiunii judecătorului independent. Habermas sau Pescatore ?” Interviu realizat de doamna Ioana Ene Dogioiu, Senior editor la publicația electronică Ziare.com, cu Valerius M. Ciucă 01.XI.2017 ;

„Despre dubla misiune, de profesor si de judecator”, in Vasile Lucian Arhire, Ghici cine vine la cină, Ed. Iasi, interviu cu Valerius M. Ciucă, transcris într-un capitol al cărții, în Vasile Arhire, Ghici cine (re)vine la cină, Vol. I, Ed. Junimea, Iaşi, 2017, pp. 219 et sq.;

Despre justitie si judecători. Interviuri, Ed. Universitară, Bucureşti, 2010, 270 pag., coautor;

Deontologie judiciară. Syllabus, Ed. Sedcom Libris, Iasi, 2009, 300 pag., coautor;

La justice française de la justice statistique à la négation de la justice (coautori Marc Richevaux, Brice Mankou), ISAM, Caietul stiintific 6, Chisinau, 2014;

L'idée européenne d'indépendence du juge et son impact dans les démocraties émergentes, coautor, ISAM,Caietele Institutului de Studii Administrative, nr. 4, Chisinau, 2011;

”Juriştii sunt titularii Infernului. Trăiesc în infernul relaţiilor umane”, interviu, Revista electronică Cuzanet, 02.II.2017;

De nouveau, sur la „laisse d'un chien de garde”. Sur l'équité du juge ou la „transgression” méthodique et légitime, Paris, pentru Buletinul colectiv al Bicentenarului Baroului, 2010 si pentru Le cahiers de l'ULCO, Saint Omer, decembre, 2013;

„Despre transgresivitatea judecatorilor”. Interviu, Juridice. Ro, in dialog cu Dan Stoica, 2010;

„Judecătorii. Interviu”, în revista „Forumul judecătorilor”, nr. 1/2010, Bucureşti;

Valerius M. Ciucă in dialog cu Andrei Savescu. Despre judecători, învaţământul juridic şi justiţie, 1 iulie 2011, Juridice.ro;

Despre creativitatea judecatorului si rolul lui in constructia unei noi culturi juridice europene, „Curierul judiciar” nr. 7/2010, pp. 367 sq.;

Valerius M. Ciucă în dialog cu Dan Stoica despre drept, judecători şi elegantia juris, 16.11.2008 | JURIDICE.ro

[5] ”Începându-şi ucenicia sub influenţa şcolii romantice creată de Vasile Alecsandri, reorientându-se şi perfecţionându-se la cea ştiinţifică a lui B.P. Haşdeu, S. Fl. Marian marchează un nou moment în dezvoltarea folcloristicii şi, mai ales, în crearea etnografiei româneşti. Dacă Alecsandri, Haşdeu. G. Dem. Teodorescu, Mozes Gaster ş.a. purced de la teoretizarea ştiinţei folclorice la cunoaşterea propriu-zisă a folclorului, Marian a făcut calea inversă. El a plecat de la investigarea concretă, nemijlocită, multilaterală a creaţiei literare orale spre interpretarea ştiinţifică a acesteia, deschizând astfel calea unor cercetători ca Tudor Pamfile, Artur Gorovei ş.a.” (Paul Leu)

[6] ”Pe de altă parte, din postura de ”intelectual”, de om învăţat a cărui muncă avea şi pronunţate conotaţii patriotice (în sensul că preotul trebuia să lucreze pentru rădicarea şi luminarea poporului şi pentru propăşirea culturii naţionale), preotul apare în postura de persoană care are acces la zestrea culturală şi spirituală a naţiunii. În efervescenţa Romantismului şi în prelungirea tezelor herderiene şi ale

exemplelor date de frații Grimm și alții ca ei, preotul avea datoria patriotică, pe de o parte, și responsabilitatea științifică, pe de altă parte, de a nu lăsa astfel de ”comori” să piară.” (Cosma, 2013, p. 66)

[7] Pentru o tratare detaliată și nu rareori în termeni poetici (e.g., ”Un pui de bucovinean în școala germană”; ”Prigonit în propria țară, pribeag prin Transilvania”; ”Autorul cărții de aur a țăranului român, în cultura lumii” etc.), a se vedea Cap. I, ”Simion Florea Marian, o viață în slujba culturii neamului românesc”, în Aura Doina Brădățan, Fondul memorial-documentar Simion Florea Marian din Suceava. Istoric. Contribuția la cultura română (Teză), Muzeul Bucovinei, Ed. Karl A. Romstorfer, Suceava, 2013, pp. 21-53. Este o lucrare recenzată de Prof. Dr. Mihai Iacobescu, sub titlul sugestiv pentru valoarea ei, și cu referire la autoare, doamna Aura Doina Brădățan, ca la o ”vestală slujind într-un templu”. A se vedea, în acest sens, titlul eponim în Suceava. Anuarul Muzeului Bucovinei, XLI, Editura Universității ”Ștefan cel Mare” din Suceava, 2014, pp. 365-368.

[8] Tehnoredactare Iuliana Roșca: ”Simion Florea Marian învață să scrie și să citească de-abia la 12 ani (...) într-o căsuță micuță căreia i s-ar ședea orice să fie numai școală nu... Școala e numai o clasă. Odaia școlii e atât de mică, încât punându-se copiii ca scrumbiile în poloboace, totuși n-ar încăpea mai mult de șaizeci... Într-o asemenea odăiță e vai și amar de copiii românilor, scria Marian, după două decenii de la absolvire.” (Brădățan, 2007, 6).

[9] Aura Brădățan, op. cit. (Complexul...), p. 7.

[10] Prof. Univ. dr. Ion Popescu-Sireteanu, ”Studiu introductiv. Simion Florea Marian în amintirile contemporanilor”, în Muzeul Etnografic al Bucovinei, Suceava, Simion Florea Marian în amintiri, mărturii, evocări..., Antologie, text stabilit, note, tabel cronologic și bio-bibliografic de Petru Froicu și Eugen Dumitru, Postfață de prof. Drd. Nicolae Cârlan, Editura ”Suceava”, 1997, p. 8.

[11] I. Popescu-Sireteanu, loc. cit., p. 8: ”(...) elevilor români le era foarte sever oprit de a vorbi întreolaltă românește. Și dacă totuși se întâmpla ca oarecare elev român să vorbească în limba sa, atunci i se anina de cât un chip de măgar tăiat din hârtie ori zugrăvit pe pe o tablă de lemn, de care era legată o ață. Și măgarul acesta trebuia să-l poarte elevul român în cursul întregii săptămâni până sâmbătă. Sâmbătă elevii din toate clasele erau chemați la un loc și toți aveau dreptul de a scuipa asupra păcătoșilor români, care aveau chipurile de măgari la gât. Va să zică, pentru vorba românească, îi rușinau și-i scuipau pe copiii români (Loghin, 1996, 33)

[12] Valerius M. Ciucă, ”În memoria unui bihorean de seamă, fiu adoptiv al Iaşului, prof. dr. doc. Marţian Cotrău”, in http://juridice.ro/essentials/480/in-memoria-unui-bihorean-de-seama-fiu-adoptiv-al-iasului-prof-dr-doc-martian-cotrau, reproducere a articolului din Rev. Epifania, nr. 30/2014

[13] ”După terminarea şcolii primare, ”Doamna” le-a spus părinţilor mei că ”băiatul e bun la carte” şi ”să-l dea mai departe”. / Aşa am ajuns la Liceul ”Samuil Vulcan” din Beiuş, unde, datorită unor profesori de excepţie, mi s-au deschis porţile culturii. Pe lângă instrucţia liceală, am beneficiat şi de contribuţia educativă şi culturală a călugărilor asumpţionişti de la Internatul Paulian. Figura de prim plan în acest internat era Père Merloz, personalitate de o vastă cultură, dublată de o mare capacitate charismatică. Pe de altă parte, de la Père Nicolas, am deprins, toţi interniştii, gustul pentru drumeţie. În acest mediu francofon, pe lângă completarea cunoştinţelor de limba şi literatura franceză, am găsit şi motivaţiile de-a respinge ideologiile extremiste care circulau atunci, mai ales printre tineri.” (Hăulică & Cotea, 1998, p. 12)

[14] ”Înfiinţarea Gimnaziului Ortodox-Oriental din Suceava este un proces firesc al trezirii conştiinţei de sine a românilor din Suceava şi împrejurimi. Această şcoală este văzută, cu luciditate, nu ca un dar venit din partea ocupanţilor, ci ca o izbândă a obştii româneşti din Suceava. Că românii din Bucovina (ca, de altfel, şi cei din Transilvania, și din Basarabia, n.m.) au fost nevoiţi sî înfrunte planurile inginereşti de deznaţionalizare ale ocupanţilor prin îndepărtarea de propria credinţă şi de propria limbă nu este de mult o noutate. Şi totuşi, nu poţi să nu te înfiori citind o ordonanţă a autorităţilor din Viena din 1816: ”Nici un naţional român nu se va primi în învăţământ, dacă nu va jura înainte că se leapădă de credinţa ortodoxă.”... (Nestor, 2000, pp. 354-355)

[15] ”Unul din cei mai buni pedagogi, blândul nostru catehet”, cum avea să-l caracterizeze un absolvent al Liceului Greco-Oriental, azi Colegiul Naţional ”Ştefan cel Mare” din Suceava (Marian, 1995, p. 159).

[16] I. Popescu-Sireteanu, loc. cit., p. 10: ”Este interesant să aflăm că în casa socrilor săi din Siret a fost şi Eminescu (cum crede Lucian Costin). Unul din marii oaspeţi ai familiei Marian la Suceava ar fi fost Mihai Eminescu, în timpul când acesta o vizita pe sora sa Aglaia sau când îşi vizita prietenii: Vasile Bumbac şi Ştefan Dracinschi. Când a dat mâna cu el, mama a rămas fără glas: ochii lui erau adânci, privirea

pierdută parcă, iar mâna rece ca a unui mort (Maria Cărăuşu) Eugen Dimitriu crede că Eminescu ar fi fost oaspete al familiei Marian în 1885."

[17] Suceava e pentru el Vatra aşezării Moldovei, stupul de unde au pornit roiurile care au împoporat Ţara de Jos, mormintele domnilor, vechea sa capitală, Mitropolia sa veche (...) – Căci acolo e sfânta Cetate a Sucevei, scaunul domniei vechi cu ruinele măririi noastre, acolo scaunul firesc al unui mitropolit care în rang de neatârnare era egal cu patriarhii, acolo sunt moaştele celor mai mari dintre domnii români, acolo doarme Dragoş, îmblânzitorul de zimbri, acolo Alexandru întemeietorul de legi, acolo Ştefan, zidul de apărare al creştinătăţii. (...) Reţinem două strofe din primul poem citat (Ştefan cel Mare, eboşă de poem, n.m.), atât pentru frumuseţea evocării, cât şi pentru tăria de diamant a expresiei: Ce zgomot de bucium şi arme, ce val! / Când Ştefan se suie călare pe cal / Răspunde Suceava din urmă, / Şi nimeni nu ştie cum tu ai ajuns / Să ştii de ce munţii săgeată-ai pătruns - / Şia codrului cale se curmă. / Răsună pământul de tropotul des, / De-atâta oştire de munte, de şes, / Răspunde sunare de nouri; / Cu sunet de bucium la munte şi plai, / C-o oaste întreagă călare pe cai, / Cu steaguri cu semne de bouri. (Jucan, 1999, pp. 200-201)

[18]: Forma din colinde provine de la modul imperativ prezent al verbului care este valere!, adică "Fii sănător!", sau cu înţeles mai propriu vorbirii populare, "Să fii sănătos!", cum se urează frecvent în tradiţiile de iarnă. (Cojocaru, 2001, 87-90)

[19] Nicolae Iorga. "XXXIV. Un cercetător al vieţii poporului românesc. (Marian, 1994, 175)

[20] Din păcate, unele secvenţe n-au fost suficient acoperite; la discipline (Etnojuridica, Etnomuzicologia, Medicina populară, Ştiinţa alimentaţiei), concepte (Familie, Rudenie, Neam, Rasă), tehnici ale extazului şi ocultaţiei (magie, exorcism, sacru, profan) voi reveni. (Ursache, 2014, 8).

[21] LĂUTARII. Nunta e un act de bucurie şi veselie. Prin urmare, nu există nici o nuntă românească cel puţin în Bucovina, la care să nu fie şi lăutari (Lăutarii se mai numesc altmintrelea în Bucovina şi scripcari, de la scripcă, violină; apoi zicari – în ţinutul Dornei-; în Transilvania, ceteraşi, de la ceteră, zicălaşi, de la a zice, a cânta). Excepţie de la regula generală se face doar numai atunci, când unul dintre dânşii a mai fost odată căsătorit şi, prin urmare, nu vor să mai facă multă sfară în ţară; aceştia fac nuntă tăcută, adică fără lăutari. De altmintrelea, fie fidenţaţii cât de sărmani, trebuie să aibă măcar câte o pereche de lăutari. Cel ce face nuntă fără

lăutarinu e bine privit de consătenii săi, din contră, e ţinut de om zgârcit, cărpănos şi morocănos, care nu voieşte ca şi alţii să aibă parte de bucuria şi veelia lui. Despre astfel de oameni se şi zice apoi că nu fac nuntă, ci praznic. / Cum că lăutarii sunt uzitaţi nu numai la românii din Bucovina, ci pretutindeni, la toţi românii, ne putem încredinţa, afară de experienţa de toate zilele, încă şi dintr-o mulţime de balade, precum şi alte cântece poporane (T.T. Burada, O călătorie în Dobrogea, p. 178: Pe Stăncuţa mi-o lua / Lăutari el îşi tocmea / Mare nuntă mai făcea / Fericit cu ea trăia.), apoi şi din următoarele proverbe, care sunt foarte răspândite: Cu lăutari şi cu masă / Aduci pe dracu în casă. Sau: Cu lăuta şi cu toaba / Adusei în casă gloaba (A. Pann, op.cit., t. II, p. 111). / În Bucovina, e datină ca atât părinţii miresei cât şi mirele să tocmească una sau mai multe părechi de lăutari. / Lăutarii tocmiţi de părinţii miresei cântă numai la mireasă şi anume de sâmbătă sara, când se porneşte nunta şi până duminica sara, când pleacă mireasa de la părinţii săi la casa mirelui. Ai mirelui însă cântă de sâmbătă sara şi până se sfârşeşte uncropul (paharul dulce şi ospăţul oferite de mire a oua zi după cununie, n.m.) şi nu numai la mire, ci şi la mireasă. Lăutarii mirelui trebuie să petreacă pe mire atât atunci când acesta se duce după mireasă, cât şi atunci când duce mireasa acasă şi să cânte tot timpul cât stă mirele la părinii miresei. (Marian, 2000, 165-166).

[22] Cu aparoţia lăutarului, începe comercializarea şi decăderea cântecului tradiţional. Se pierde din obişnuinţa cântecului ca dar (...) Se ştie că Mihai Viteazul s-a însoţit de muzicanţi când a intrat triumfal în capitala tuturor românilor, Alba Iulia. Documentele depun mărturie pentru opt trâmbiţaşi militari. Ei executau muzică ostăşească, de paradă. După o cunoscută informaţie a lui D. Cantemir, doina era adaptată la ritmuri avântate şi războinice. (Ursache, 2014.b, 54-55)

[23] S. Fl. Marian, *Legende istorice din Bucovina*, *op. cit.* (''Movila lui Răzvan'', pp. 158-162, ''Ştefan-Vodă'', pp. 50-54, ''Ştefan-Vodă şi turcii'', pp. 55-64).

[24] Ibid.: ''Dealul Leahului'' (între Rădăuţi şi Horodnicul de Jos, n.m.), pp. 153-154.

[25] Ibid.: ''Cetatea Tătarilor'', pp. 143-152, ''Pietrele Muierilor'', pp. 139-142, ''Întemeierea Sucevei'', pp. 6-10.

[26] Ibid.: ''Românii şi tătarii'', ''Romănca şi tătarii'', ''Dodul şi tătarii'', ''Găina şi Cucoşul'', ''Cetatea tătarilor'', ''Pietrele Doamnei'', ''Dragoş-Vodă'', ''Comoara îngropată'' etc.

[27] Ibid.: ''Ştefan-Vodă şi Tolpa'', pp. 65-70.

[28] Ibid., ''Dealul lui Ivan'', pp. 178-179.

[29] Ibid., ”Comoara îngropată”, pp. 47-49: ”Multe şi mari neplăceri, neajunsuri şi daune au trebuit să sufere românii în timpurile trecute. Şi nici nu e mirare, după ce ţările locuite de dânşii erau hăţaşul tuturor popoarelor barbare şi păgâne, care veneau din părţile răsăritului şi trecând ca nişte locuste hămisite printr-însele pe ce puneau mâna pus era. / Şi românii de multe ori, văzând că nu era alt chip de scăpare, luau tot ce aveau mai scump îb spate şi apucau drumul spre codru, unica lor mântuire la vreme de mare nevoie şi grea strâmtorare...”

[30] A mai vorbi despre însemnătatea literaturei poporane cred că, nu este de trebuință, căci în ziua de astăzi nu mai sta nimene la îndoelă cum că literatura modernă, trebue să se întemeeze pe cea poporană, scoțându-i la lumină si întrebuințându-i toate comorile cele mari, bogate şi frumoase ale literaturei poporane pentru redicarea edificiului literaturii moderne. Tote naţiunile, cari au o literatură au purces astfel şi de aceea au propaşit aşa de departe. Numai la noi acest adevăr abia târziu a izbutit a fi recunoscut; ... se începuse clădirea dela acoperiş în jos! Dar' în fine am ajuns şi noi la cunoscința adevărului, şi aceasta prin impulsul unui bărbat, care a scos la lumină o parte din comora nesecată a literaturei poporane şi ni-a zisu: Faceți întâi cunoştință cu traiul poporului, cu datinele lui, cu credințele lui şi mai ales cu limba lui cea dulce, frumoasă şi bogată, şi pe această temelie trainică zidiți monumentul literaturii naționale! Este oare de trebuință să mai zic cum că acest bărbat este Dl. V. Alecsandri?” (Marian, 1883, 3)

[31] Ioan Slavici, ”Scrisoare către Simeon Florea Marian”, în Simion Florea Marian şi corespondenții săi, Ediție îngrijită de Eugen Dimitriu şi Petru Froicu, Cuvânt înainte de Iordan Datcu, Seria ”Documente literare”, Editura Minerva, Bucureşti, 1991, pp. 340-341: ”Sibiu, 9 aprilie 1884. Cristos a înviat, cucernice părinte, / Veți fi aflat de prin ziare că eu m-am însărcinat cu redacţiunea unui ziar quotidian ce se va înființa aici de un consorţiu în care ne-am grupat tot oameni mai m ult ori mai puţin independenţi (...) Una dintre cele mai de căpetenie preocupări ale noastre e de a avea aici un centru de lucrare literară şi îndeosebi de a publica prin tipografia ce-am înfiinţat-o cărți menite a deveni populare şi a răspândi astfel gustul de citire şi în general cultura în popor. / Mă simt dator a vă informa despre aceasta şi a vă ruga să vă uniți cu noi în această lucrare. (...) / Vă rugăm totodată să binevoiți a ne trimite corespondența ori a vă pune în înțelegere cu alţii, care-ar fi dispuşi să ne trimită, fie din Cernăuți, fie din alte părți ale Bucovinei. Prea mult ne-am bucura, dacă ni s-ar trimite şi ştiri mărunte despre evenimente de interes pentru publicul

român, adunări, serbări publice, cazuri de moarte şi nenorociri, stări economice etc. (...) / Mulţămindu-vă de mai nainte pentru binevoitorul concurs şi felicitându-vă pentru premiul primit de la Academie, rămân al d-voastre devotat amic Ioan Slavici, Krantz-Gasse nr. 16”. ”Sibiu, 28 aprilie, 1884. Iubite amice, / Îți mulțumesc pentru scrisoare şi pentru concursul binevoitor ce-mi promiți. Din ”Ornitologie” poți să-mi trimiți vreo 20 de exemplare deocamdată. Voi căuta eu să le vând. / Exemplare am trimis în Bucovina, nu mi-au venit însă până acum abonamente. Sper că ne vor veni pe viitor. De la mai mulți ni s-au înapoiat exemplarele. Astfel de la T. Stefanelli. Îi voi trimite lui anume din nou. (...)” (Slavici, 1991, 340-341)

[32] A se vedea şi Matei Udrea, ”Ocărâtoarea” mită în istoria românilor”: ”Românii târâie de veacuri după ei tinicheaua obiceiurilor necinstite. Explicațiile acestor apucături – şocante pentru occidentali, îndrăgite de băştinaşi, generatoare de sărăcie şi nedreptate – trebuie căutate adânc în trecut, până la începuturile țărilor român.”/ „Nicio descriere nu se poate apropia de adevăr când este vorba să-i înfăţişeze pe slujbaşii din Țara Românească. Nemăsurata lor imoralitate, ticăloşia – acesta este cuvântul potrivit – îndurerează şi umple omenirea de silă.“ / Acesta este portretul funcționarilor din țările române făcut la începutul secolului al XIX-lea de Louis Langeron, nobil francez angajat ca ofițer în armata țarului pe parcursul războiului ruso-turc dintre 1806 şi 1812. De atunci au trecut 200 de ani, dar felul în care se comportă destui dintre administratorii statului român, de la clasa politică şi până la simpli funcționari, poate da impresia că Langeron a trecut ieri prin România. (...) / În memoriile sale, contele francez Louis Langeron descoperea, acum 200 de ani, o explicație a mentalității locuitorilor de pe aceste meleaguri: „Mai înrâuriți de către grecii din Fanar, căci un mare număr se află stabiliți la Bucureşti, mulți boieri din Țara Românească au josnicia acestora, lăcomia lor, cruzimea lor şi, totodată, credinţa pe care o au ei faţă de turci“. Mărturia e importantă pentru că vine din partea unui străin care n-avea în comun cu românii decât faptul că ajunsese aici ca ofițer al unei armate de ocupație (cea rusească). / Jurnalul contelui, citat de Neagu Djuvara în „Între Orient şi Occident. Țările române la începutul epocii moderne“, e cutremurător. Langeron era complet bulversat de această lume pe care n-o înțelegea, aşa cum occidentalii nu reuşesc s-o înțeleagă nici acum. / „Cuvintele ordine, dreptate, cinste, onoare sunt adesea uitate în Țara Românească. Aici, toate slujbele se cumpără, adică se plăteşte dreptul de a săvârşi orice crimă fără a fi pedepsit. Fiecare slujbă, în scurt timp, îl îmbogățeşte pe cel care o cumpără, dar,

după un an, trebuie s-o părăsească sau s-o lase altuia – căci încă un abuz al acestei cumplite cârmuiri (n.r. – fanariotă) este ca un slujbaş să nu stea niciodată mai mult de un an într-o slujbă, oricare ar fi ea; atunci vine la Bucureşti, unde se dedă unui lux neînfrânat şi de prost-gust, risipeşte la iuţeală rodul jafurilor sale şi, după doi ani de stat degeaba, mai cumpără o slujbă, se îmbogăţeşte din nou de pe urma ei, ca să vină iar în capitală şi să trăiască tot pe picior mare. Acesta este cercul vicios al boierilor din Ţara Românească“, explica Langeron. / După cum se poate constata, într-o formă sau alta, sistemul s-a perpetuat până azi.” (https://www.historia.ro/sectiune/general/articol/ocaratoarea-mita-in-istoria-romanilor, 11 noiembrie 2018)

[33] Cu toate acestea însă trebuie să însemnez că numirea de ”pajură” se aplică de către poporul român mai mult numa pasărilor uriaşe şi năzdrăvane, pe care nu le cunoaşte din vedere, şi chipurilor acvilei de pe monede, pe când păsările cunoscute naturaliştilor sub numele de *Aquillae*, românii nu le numesc pajure, ci parte vulturi, parte cu alte numiri. / Cum că acest soi de păsări se numeşte de către români *vulturi*, ne putem încredința şi din următorul pasagiu, pe care-l scoatem dintr-o poveste din România. (Marian, 1880, IV, 22, 347-351; Marian, 1880, IV, 23-24, 362-364)

[34] S.Fl. Marian*, Ornitologia..., op.cit*., Vol. I, p. 306, apud *Basme cu animale și păsări*, Ediţie îngrijită şi prefaţă de Ligia-Bârgu-Georgescu, Ed. Minerva, Bucureşti, 1987, pp. 173-174.

[35] S. Fl. Marian*, Ornitologia..., op.cit*., Vol. I, p. 306, apud *Basme..., op. cit.,* pp. 193-195.

[36] S. Fl. Marian*, Ornitologia..., op.cit*., Vol. I, p. 306, apud *Basme..., op. cit.,* pp. 196-197.

[37] Valerius M. Ciucă, loc.cit, „Virtuţi şi vicii într-un libellus diffamatorius. Evoluţii juridice în serviciul onoarei. Excerptae”, în volumul colectiv Protecţia datelor cu caracter personal, coordonatori: Irina Alexe, Dragoş-Nicolae Ploesteanu, Daniel-Mihail Şandru, Editura Universitaria, Bucureşti, 2017.

[38] Vasile Alecsandri, Satire şi alte poetice compuneri de prinţul Antioh Cantemir (publicate în periodice).

[39] Bpesta, 3 dec. 1903. / Mult stimate domnule părinte, / Un grup de tineri călăuziţi de dor de muncă am înfiinţat acum un an şi jumătate revista Luceafărul. Încurajaţi din toate părţile şi băgând de seamă că munca noastră e rodnică ne-am hotărât să mergem înainte, lucrând şi mai departe în vederea acluiaşi scop: propovăduirea gustului de-a ceti în publicul nostru şi educaţia literară-artistică a tinerei generaţii de la noi. / Credem că ne veţi ierta pentru îndrăzneala noastră, rugându-vă să

binevoiţi a ne da şi d-voastră sprijinul moral. Am dori să avem în numărul prim, care se pune sub tipar la 15 dec. Nou, şi un articol mai scurt de d-voastră. (...) / Împlinindu-ne rugarea de-aţi face o mare bucurie şi ne-aţi deobliga foarte mult, mai cu seamă că şi pe st. Sfinţia-voastră vă leagă oarecari amintiri de origină de ţara din care vine această respectuoasă rugăminte. / Primiţi, vă rugăm, mulţumirile noastre anticipative şi încredinţarea adâncei noastre stime. (Goga, 1903, dec. 3, 144-145)